

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi

Ondokuz Mayıs University Journal of Humanities

e-ISSN: 2717-8072, İBD Aralık 2023, 4(2): 183-202

Amasya Tarihinin Kaynaklarından Şeriye Sicilleri (17. Yüzyıl)

Sharia Registers from the Resources of
Amasya History (17th Century)

Neşe İNAK¹

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun

· inaknese@gmail.com · ORCID > 0009-0000-0757-4312

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 25 Ekim/October 2023

Kabul Tarihi/Accepted: 19 Aralık/December 2023

Yıl/Year: 2023 | **Cilt-Volume:** 4 | **Sayı-Issue:** 2 | **Sayfa/Pages:** 183-202

Atıf/Cite as: Inak, N. "Amasya Tarihinin Kaynaklarından Şeriye Sicilleri (17. Yüzyıl)"
Ondokuz Mayıs Üniversitesi İnsan Bilimleri Dergisi, 4(2), Aralık 2023: 183-202.

AMASYA TARİHİNİN KAYNAKLARINDAN ŞERİYE SİCİLLERİ (17. YÜZYIL)

ÖZ

Bir şehri araştırmak, her alan için farklı belgeleri okumayı gerektirir. Osmanlı tarihindeki bir yerleşim yerini araştırmak ise Arşiv belgeleri olmadan yapılamaz. Amasya da Osmanlı Devleti'nde siyasi, ekonomik, sosyal ve askeri önemine binaen araştırılmayı hak eden şehirlerden bir tanesidir. Geniş bir tarih aralığında önemli misyonları olan Amasya'nın tarihini derinlikli araştırabilmek için belli bir zaman dilimi ve belirli bir konunun esas alınması zorunludur. Bu araştırmada konu 17. Yüzyıl ile sınırlandı ve Amasya'ya ait olan toplam 95 adet şerhiye sicilinden ilk 22 tanesinin tanıtımına odaklanıldı. Giriş kısmında Amasya'nın kısa bir tanıtımının ardından şerhiye sicillerinin Osmanlı tarihi açısından önemine değinildi. Daha sonra konumuz çerçevesinde yapılmış tezler ve diğer araştırmaların literatür taraması yapıldı. Ardından esas konumuz olan Amasya'ya ait 22 adet sicilin kısa tanıtımları yapılarak kaynak niteliğinde bir araştırma ortaya çıkarılmaya çalışıldı. İlave olarak söz konusu sicillerde adı geçen ve H.1034-1110/ M.1624-1699 yılları arasında şehirde görev yapan kadınlar tespit edildi.

Anahtar Kelimeler: Amasya, Şerhiye Sicili, Kadı, 17. Yüzyıl.

SHARIA REGISTERS FROM THE RESOURCES OF AMASYA HISTORY (17TH CENTURY)

ABSTRACT

Researching a city requires reading different documents for each area. Researching a settlement in Ottoman history cannot be done without archival documents. Amasya is one of the cities in the Ottoman Empire that deserves to be investigated based on its political, economic, social and military importance. In order to be able to investigate the history of Amasya, which has important missions in a wide range of dates, it is necessary to take a certain time period and a certain subject as a basis. In this research, topic is limited to 17th Century and its focus is on the promotion of the first 22 of the 95 Sharia registers belonging to Amasya. In the first section, after a brief introduction of Amasya, the importance of the sherry records in terms of Ottoman history was mentioned. Then, the literature review of theses and other research made within the framework of our subject was conducted. Then, brief introductions of 22 records belonging to Amasya, which is our main subject, were made and a research in the form of a source was tried to be revealed. In addition,

the kadıs mentioned in the said registers who served in the city between the years H.1034-1110/ M.1624-1699 were identified.

Keywords: Amasya, Sharia Registry, Kadı, 17th Century.

GİRİŞ: AMASYA'NIN TÜRK HAKİMİYETİNE GEÇİŞİ VE İDARİ YAPILANMA

Anadolu'nun önemli yerleşim yerlerinden biri olan Amasya, Karadeniz bölgesinin iç kesiminde, Yeşilırmak'ın açtığı iki tarafı kayalıklarla çevrili dar bir vadiye "Amaseia" adı ile kurulmuş ve maziden kalma olan adını değişikliğe uğramaksızın muhafaza etmiştir. Şehrin hangi tarihte ve kimler tarafından kurulduğu kesin olarak bilinmemekle beraber tarihi süreç içerisinde antik çağlara ve bilhassa Hitit egemenliğine uzanan geçmişinin ardından bölgede pek çok devletin etkisi hissedilmiş ve bu süreç Türk hakimiyetine kadar devam etmiştir.^[1]

Amasya'nın Türkler tarafından ne zaman fethedildiği hakkında kesin bir şey söylemek mümkün olmamakla birlikte, 1071 Malazgirt Zaferi'nin ardından Danişmendli Devleti'nin kurucusu Melik Ahmed Gazi'ye ikta suretiyle verilen yerler arasında bulunduğu ve şehrin, komutan İltekin Gazi tarafından kuşatılıp 4 Nisan 1075 yılında ele geçirildiği muhtelif çalışmalarda ifade edilmektedir. Şehrin, 11. yüzyılın başında Danişmendliler'in idaresi altında olduğu ve 19. yüzyılın ortalarında halk tarafından fetih gününün kutlandığı^[2] göz önüne alındığında zikredilen yüzyılda Türk yerleşimin başladığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Danişmendiye bölgesinde yer alan Amasya, II. Kılıçarslan'ın ilhakı ile birlikte (1155-1192) Anadolu Selçuklu hakimiyetine geçmiştir. Bu dönemde "Dârü'l-izz" unvanı ile anılan şehir, topraklarını on bir oğlu arasında taksim eden II. Kılıçarslan tarafından oğlu Nizameddin Argunşah'a verilmiştir. Bir süre Nizameddin Argunşah'ın idaresinde kalan bölge bilahare kardeşi Rükneddin Süleyman eliyle zorla ele geçirilmiştir. Babaî isyanı ve 1243 Kösedag Savaşı'nın ardından İlhanlılar'ın Amasya'ya yerleşmesi^[3] ile de şehirdeki Anadolu Selçuklu hakimiyeti kesintiye uğramıştır.

^[1] İlhan Şahin-Feridun Emecen, "Amasya", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.3, İstanbul, 1991, s. 1; Mükrimin Halil Yinanç, "Amasya", *MEB İslam Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul, 1978, s. 394. Ayrıca, Feridun M. Emecen, "Orta Karadeniz Bölgesinde Antik Kaleden Şehre Bir Gelişim Süreci Örneği: Amasya Tarihine Genel Bir Bakış", *Omeljan Pritsak Armağanı*, 2007, ss. 681-683. Türk hakimiyetine kadar olan süreçte Amasya; Frig, Kimmer, Lidya, Pers, Büyük İskender, Pontus Krallığı, Roma ve Doğu Roma gibi siyasi teşekküllerin nüfuzu altına girmiştir.

^[2] Şahin-Emecen, "Amasya", s. 1; Kâmil Şahin, "Amasya'nın Danişmendliler Tarafından Fethi ve Amasya'da Yapılan İlk Çevre Düzenlemesi", *I. Amasya Araştırmaları*, 13-15 Haziran, 2007, ss. 145-148; Tuncer Baykara, "Amasya Şehri'nin İlk Türk (XI-XIII) Yüzyılları", *XVIII. Türk Tarih Kongresi*, 1-5 Ekim, 2018, ss. 387, 391.

^[3] Şahin-Emecen, "Amasya", s.1; Yinanç, "Amasya", s. 394; Emecen, "Amasya Tarihine Genel Bir Bakış", ss. 683-684.

İlhanlı hükümdarı Ebu Said Bahadır Han'ın vârisiz bir şekilde ölümü üzerine (1335) bu boşluktan yararlanan son Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Mesud'un oğlu, Taceddin Altınbaş, Amasya'yı ele geçirmiştir. Bu sayede şehirde tekrar Anadolu Selçuklu hakimiyeti tesis edildi. Fakat bu hakimiyet uzun sürmeyecektir. Amasya ilk başta Eretna Devleti'nin, sonrasında ise Emir Hacı Şadgeldi'nin nüfuzu altına girecektir. İlerleyen süreçte Hacı Şadgeldi, onun müttefiki Melik Ahmed ve Kadı Burhaneddin arasındaki mücadelenin ortasında kalan şehir, Kadı Burhaneddin'e karşı Osmanlı Devleti'nden yardım istenmesi ile birlikte, Yıldırım Bayezid tarafından uzun uğraşlar sonucunda Osmanlı topraklarına dahil edilecektir (1398).^[4]

Amasya'nın Osmanlı hakimiyetine girmesi ile birlikte idaresi şehzade Mehmed'e (Çelebi Mehmed) verilmiştir.^[5] Şehzade Mehmed'in ardından şehzade Murad (II. Murad), şehzade Ahmed Çelebi, şehzade Mehmed (II. Mehmed), şehzade Alaaddin, şehzade Bayezid (II. Bayezid), şehzade Ahmed, şehzade Murad, şehzade Mustafa, şehzade Bayezid ve şehzade Murad (III. Murad)^[6] gibi tahta çıkması muhtemel hanedan üyelerine bu bölge sancak olarak tevcih edilmiştir.

Taşra teşkilatı içindeki idari yapılanmada, Sivas, Tokat ve Amasya *Rum Beylerbeyliğinin* (1413) çekirdeğini ve esasını teşkil eden sancaklar idi. Amasya, aynı zamanda beylerbeyliğin merkezi ve bu beylerbeyliğin idarecisinin ikamet ettiği yer olması hasebiyle ayrı bir önemi haizdir. Fakat beylerbeyliğin merkezinin Sivas'a kaydırılması ile birlikte Amasya sancağı merkez olma statüsünü kaybedecektir. Bu durum Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu şehzade Mustafa'nın Amasya valisi olarak tayin edilmesi ile değişmiş ve Amasya, Sivas'tan idari bakımdan ayrı müstakil bir vilayet olmuştur. 1533 yılında şehzadenin öldürülmesi ile şehir müstakil vilayet olma özelliğini kaybederek tekrar Rum Beylerbeyliği'ne bağlanmıştır.^[7]

Amasya'nın Osmanlı öncesi nüfusu hakkında somut veriler ortaya koymak zordur. Ancak Osmanlı hakimiyetinin tesis edildiği dönemde, bilhassa 16. yüzyılda tahrir defterleri vasıtasıyla şehrin nüfusu ve toplum yapısı hakkında bilgi edinmek mümkündür. Bu minvalde Amasya, 1520 yılı tahrir defterine göre 48'i Müslüman, 4'ü gayr-i müslim olmak üzere 52 mahalleden müteşekkildir. Gayri-müslimlerin 222 hanesi Ermeni, 73 hanesi Yahudi, 21 hanesi de Rum idi. Müslü-

^[4] *Amasya İl Yıllığı*, Ticaret Matbaacılık, İzmir, 1967, ss. 89-90; Şahin-Emecen, "Amasya", s.1; Yinanç, "Amasya", s.394.

^[5] 1402 Ankara Savaşı sonrasında şehzade Mehmed, hedeflediği işleri yapmak için iyi bir üs olması, kalesinin o tarihlerde Anadolu'daki sağlam ve savunulabilir kalelerden biri olması ve bölge halkının köklü bir aileye karşı kayıtsız şartsız bir bağlılığının olmasından dolayı saltanat mücadelesini Amasya'dan devam ettirmiştir. Bkz. Orhan Kılıç, *Osmanlı Taşrasının İdari Taksimatı ve Yöneticileri (Kuruluştan 19. Yüzyıla)*, C.1, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2021, s. 370.

^[6] Detaylı bilgi için bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzadeleri", *Belleten*, XXXIX/156, 1975, ss. 659-696; Ayrıca, Kılıç, *Osmanlı Taşrasının İdari Taksimatı ve Yöneticileri*, ss. 371-375.

^[7] Rum kelimesinin anlamı ve Rum Beylerbeyliğinin 17. Yüzyılın ortalarından sonra Sivas Eyaleti olarak kaynaklara yansımaları ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Tayyib Gökbilgin, "15 ve 16. Asırlarda Eyâlet-i Rum", *Vakıflar Dergisi*, S. 6, 1965, s. 51; Kılıç, *Osmanlı Taşrasının İdari Taksimatı ve Yöneticileri*, ss. 366-367.

manlar da eklendiğinde 16. yüzyılın başlarında Amasya'nın nüfusu yaklaşık olarak 8.000 civarındaydı. Evliya Çelebi 17. yüzyılda 5.000 hane sayısına karşılık toplam nüfusun 20.000'e ulaştığını söylemektedir. Ancak şehrin coğrafi ve tabii özellikleri dikkate alındığında nüfus kapasitesinin bu rakamlara ulaşmaya müsaade etmesi çok mümkün görünmemekte ve Seyyah'ın verdiği rakamlarda abartı olduğu düşünülmektedir.^[8]

Amasya'nın bir şehzade sancağı oluşu, doğu seferlerinin güzergahında yer alışı, coğrafi konumu ve hatta toplum yapısı ona tarihi bir önem kazandırmaktadır. Bu önemine binaen arşiv belgeleri Amasya tarihini oluşturan bilgilerle doludur. Amasya tarihinin arşiv kaynakları arasında Şer'iye sicilleri, yerelde meydana gelen olayları yansıtmaları bakımından ayrı bir öneme sahiptir.

1. ŞER'İYE SİCİLLERİ

Osmanlı mahkemelerinde yargı görevini ifa eden kadılar, belli bir kaza veya sancak bölgesine tayin edildiği andan itibaren buldukları yerin hâkimi, belediye başkanı, emniyet ve mülki amiri addolunurdu. Bu geniş yetkileri dolayısıyla kadıların, kendilerine merkezden gelen hüküm ve fermanlar ile bunlara verilen cevapları, ayrıca çeşitli davalara dair verdikleri kararları *şer'iye sicili* denilen deftere kaydetmeleri zorunlu idi.^[9]

Şer'iye sicil defterlerini dış (şekil özellikleri) ve iç (muhteva) özelliklerine göre iki başlık altında değerlendirmek mümkündür. Bu defterler şekil özellikleri itibarıyla, istisnaları olmakla birlikte, genellikle dar ve uzun görünümlüdürler. Kayıtlar genellikle *Sakk-ı şer'î* denilen belli bir yazım usulüne göre -çoğu zaman- ta'lik hat ile kaleme alınır. Muhteva yönünden bakıldığında sicilde genellikle Arapça bir giriş kısmı yer alır. Bununla birlikte sicili tutan kaza kadısının ismi ve vazife unvanı belirtilirdi. Giriş kısmının ardından belli bir sıra olmaksızın merkezden gelenler ve kadı tarafından kaleme alınan kayıtlar deftere işlenirdi.^[10]

[8] Mehmet Kaya, "Amasya Sancağı'nın Demografik Yapısı ve İskân Siyasetinde Karşılaşılan Sorunlar", *CIEPO 19 Osmanlı Öncesi ve Dönemi Tarihi Araştırmaları-I*, 2014, s. 154; Adnan Gürbüz, "XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Anadolu Toplumunda Gayr-ı Müslimlerin Durumu: Amasya Örneği", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 2000, S. 4, s. 84. Ayrıca, Emecen, "Amasya Tarihine Genel Bir Bakış", ss. 688-690.

[9] İlber Ortaylı, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Kronik Kitap, İstanbul, 2017, s. 44; Ahmet Akgündüz, "İslam Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'iye Mahkemeleri ve Şer'iye Sicilleri", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S.14, 2009, s. 16; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmîye Teşkilatı*, TTK Yayınları, Ankara, 2022, s. 113.

[10] Akgündüz, "Şer'iye Mahkemeleri ve Şer'iye Sicilleri" s. 22; Ali Duman, "Kadı Defterleri (Şer'iye Sicilleri), Mahiyetleri, Muhtevaları ve İslam Hukuku Açısından İncelenmelerinin Önemi" *EKEV Akademi Dergisi*, 11/33, 2007, ss. 141-142. Kadı tarafından kaleme alınan kayıtların (hüccet, il'am, ma'rüz, mürasele) ve başka makamlardan gönderilen belgelerin (ferman, berat, tezkere, temessük) detayları için bkz. Ahmet Akgündüz, *Şer'iye Sicilleri*, C.1, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1988, ss. 20-50.

Elde mevcut şerîye sicillerinin en eskisi on beşinci yüzyılın sonlarından başlanmaktadır. Tanzimat dönemindeki hukuk yapılanmasının bir sonucu olarak muhtevaları, daha öncesiyle mukayese edildiğinde, belirli konulara has kalmış olmakla birlikte bu defter serileri on dokuzuncu yüzyılın sonlarına kadar devam etmektedir. Özellikle Tanzimat dönemi ve sonrasında, kadıların idari yetkilerinde kısıtlamaya gidilmesi ve şerîye mahkemeleri dışında birtakım idari ve adli mahkemelerin teşekkülü^[11] gerek şekil özellikleri gerekse muhteva yönünden sicillerde değişikliğe sebebiyet vermiştir. Tanzimat'tan sonra İstanbul'da ve taşrada bulunan tüm sicillere -ilk sayfadan son sayfaya kadar- sayfa numaraları eklendi. İhtiyaç duyulduğunda kolay okunabilmesi adına ta'lik hat yerine rik'a tercih edildi. Mali külfet oluşturması hasebiyle eski âharlı kağıtlar yerine daha sade ve kalitesi daha düşük kağıtlar kullanılmaya başlandı. Klasik dönemden farklı olarak imza ve mühür uygulaması yaygınlaştı. İhtisas mahkemelerinin ortaya çıkışı defterlerde de benzer bir ayrışmayı gerektirdi. Örneğin merkez-taşra arası yazışmalarda kullanılan kayıtlar, aynı defter içinde yer almayı ayrı defterlere kaydedilmeye başlandı. Bununla birlikte davalarda verilen kararların gerekçeleri, şahıs isimleri ve adres bilgileri daha geniş yer tuttuğundan ilam ve hüccetler daha çok yer kapladı, buna paralel olarak siciller eskilerinden daha geniş ve hacimli hale geldi.^[12]

1.2. Sicillerin Osmanlı Tarihi Açısından Önemi

Kadıların ifa ettiği görevler tek bir alan ile sınırlı olmadığı için sicillerin muhtevası da buna paralel bir konuyla sınırlı değildir. Yukarıda da temas edildiği gibi, kadıların görev ve sorumluluklarındaki çeşitlilikle mütenasip olarak sicillerdeki kayıtlar da farklı konuları ihtiva etmektedir. Bu sebeple Osmanlı tarihi araştırmacılarının neredeyse her alanında sicillerden yararlanması mümkündür. Bunlar hukuki, askeri, siyasi, sosyal ve iktisadi konular olabileceği gibi sanat tarihi ve biyografi çalışmaları da olabilmektedir.

Bu çeşitlilik göz önüne alınmak suretiyle sicillerin araştırmalar açısından önemini ve niteliğini maddeler halinde sıralayacak olursak;

- Asker toplanması, ordunun işesi, ordu içindeki atama ve aziller, sefer sırasında ordunun geçeceği yolların ve güzergâhın bakımı ve onarımı hakkında bilgi veren belgeler askeri tarih çalışmalarına katkı sağlar.^[13]

^[11] T. Mümtaz Yaman, "Şer'i Mahkeme Sicilleri", *Ülkü Halkevleri Dergisi*, 12/68, 1938, s. 153; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Şer'i Mahkeme Sicilleri", *Ülkü Halkevleri Dergisi*, 5/29, 1935, s. 366. Ayrıca bkz. Akgündüz, "Şer'îye Mahkemeleri ve Şer'îye Sicilleri" s. 17.

^[12] Muhammed Ceyhan, "Tanzimat Dönemi Sonrası Şer'iyye Sicil Defterlerinin Muhteva ve Diplomatik Açısından Tahlihi", *OTAM: Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S.29, 2011, ss. 71-72; Akgündüz, "Şer'îye Mahkemeleri ve Şer'îye Sicilleri", ss. 24-27.

^[13] Mehmet Kayıran, "Şer'îye Sicillerinin Askeri Tarih Bakımından Önemi", *Birinci Askeri Tarih Semineri*, 1983, ss. 132-134.

- Sicillerde yer alan ilam, ferman, demografik kayıtlar ve tereke kayıtları sayesinde dönemin sosyolojisi hakkında bilgi edinmek mümkündür.^[14]
- Özel hukuk açısından Türk aile yapısı, nişanlanma ve evlenme müesseslerinin nasıl işlediği, miras hukukuna ilişkin kayıtlar, mülkiyet hakkı; kamu hukuku açısından suç ve cezalar, icra ve iflas, vergi çeşitleri, vergi tahsili^[15] gibi konular siciller vasıtasıyla tespit edilebilir.
- Devlet adamları, ilim adamları, idareci ve kanun adamları ile ilgili dönemde yaşamış şahsiyetler hakkında sicillerden ipuçları bulunabilir.^[16] Bu kayıtlar özellikle biyografik ve monografik araştırmalarda son derece önemli veriler sunmaktadır.
- Üretim, bölüşüm ve tüketim ağı ile bunun sosyal yapı bağlamında ele alınması, buna bağlı olarak yaşanan göçler ve isyanlar konusunda^[17] başvurulması gereken birinci derece kaynaklar arasında siciller bulunmaktadır.
- Vakfiyeler, vakıf binalarının durumu ve devlete ait binaların bakım ve onarımı hakkında bilgiler içeren sicil kayıtları sayesinde ülkedeki imar faaliyetleri hakkında önemli bilgilere ulaşılabilir.^[18]
- Deprem ve yangın gibi afetler, güneş veya ay tutulmaları^[19] gibi hadiseler ile ilgili kayıtları ihtiva etmesi cihetiyle Osmanlı tarihine ilişkin muhtelif konular hakkında sicillerden istifade etmek mümkündür.
- Merkezden gelen emir ve diğer yazıların kaydedildiği siciller, gerek merkez-taşra ilişkileri gerekse devletin işleyiş mekanizmasının tespiti açısından önemli bir kaynak niteliğindedir.

2. 17. YÜZYIL AMASYA SİCİLLERİ İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

Amasya şer'iye sicilleri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Meşihat kataloğundaki şer'iye sicili defterleri (BOA.MŞH.ŞSC.d) arasında yer almaktadır. Burada Amasya'ya ait 95 adet sicil mevcut olup bunların ilk 22 tanesi (H.1034-1110/M.1624-1699) tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva etmektedir. Bu araştırmanın yapıldığı tarihe kadar söz konusu defterler arasından bazıları lisans ve lisan-

^[14] Halis Adnan Arslantaş, "Tarihsel Sosyoloji Araştırmaları İçin Önemli Bir Kaynak: Şer'iyye Sicilleri", *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, S.3, 2009, s. 247.

^[15] Akgündüz, *Şer'iye Sicilleri*, ss. 13-15.

^[16] Duman, "Kadı Defterleri", s. 155.

^[17] Ömer Faruk Teber, "Osmanlı Devleti'nin Adli Yapısından Bir Kesit: Şer'iye Sicilleri", *Erdem: Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, 12/35, 2000, s. 545.

^[18] Duman, "Kadı Defterleri", s. 156.

^[19] Şerafettin Turan, "Şer'iyye Sicillerinin Tarihi Kaynak Olarak Önemi", *CİEPO*, 24-26 Eylül, 1974, s. 226.

süstü tezlere konu olurken bazıları da çeşitli tematik konuların araştırılmasında kaynak olarak kullanılmıştır. Aşağıda tezlere ve araştırmalara konu edilen siciller hakkında bilgi verilecektir.

2. 1. Yapılan Tezler

2.1.1. Lisans

Yusuf Gök, *Amasya'nın 12 Nolu Şer'iyye Sicili (H.1068-1069/M.1658-1659)*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Lisans Tezi, 1994.^[20]

2.1.2. Yüksek Lisans

Fikret Yılmaz, *Amasya'nın Bir Numaralı Şer'iye Sicili*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1987.^[21]

Merve Temiz, *3 Numaralı Amasya Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Amasya, 2018.

Canan Yıldırım, *4 Numaralı Amasya Şer'iye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Amasya, 2018.

Hacer Bahadır, *5 No'lu Amasya Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Amasya, 2019.

Selim Yolcu, *Amasya'nın 2191 Numaralı Şer'iyye Sicili (1054-1059/1645-1650) Transkripsiyon ve Değerlendirme*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Tokat, 2001.

Fatma Gül Töremiş, *H. 1058-1059 (1648-1649) Tarihli ve 7 Numaralı Amasya Şer'iye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Amasya, 2019.

Yakup Tuncel, *Amasya Şer'iyye Sicili*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2001.^[22]

^[20] Yunus Uğur, "Mahkeme Kayıtları (Şer'iye Sicilleri): Literatür Değerlendirmesi ve Bibliyografya", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 1/1, 2003, s. 323.

^[21] Bir numaralı Amasya şer'iye sicilinin hüküm özetlerini ihtiva eden bir katalog çalışmasıdır.

^[22] 8 ve 9 numaralı sicillerin hüküm özetleri yapılarak Amasya sancağının idari, iktisadi, askeri ve içtimai yapısı hakkında bilgi verilmiştir.

Ümmihan Demir, *H. 1062 (1651-1652) Tarihli ve 9 Numaralı Amasya Şer'îyye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Amasya, 2022.

Ebru Keten, *10 No'lu Amasya Şer'îyye Siciline Göre Amasya'nın İki Yılı: 1652-1654 Yılları Arasında Amasya'nın Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2021.

Mehtap Çiçek, *10 Numaralı (1061-1064/1651-1654) Amasya Şer'îyye Sicili Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2022.

Elif Tümer, *11 Numaralı Amasya Şer'îyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2022.

Murat Akbaş, *15 Numaralı Amasya Şer'îyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2019.

Metehan Bozkurt, *15 Numaralı Amasya Şer'îyye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Amasya, 2020.

Semra Kanat, *20 No'lu Amasya Şer'îyye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2022.

Yılmaz Özdemir, *H.1109-1110 (M.1697-1699) Tarihli ve 22 No'lu Amasya Şer'îyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Tahlili*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2003.

Nur Saide Kabadayı, *XVII. Yüzyılın İkinci Çeyreğinde Amasya Kadı Sicillerine Göre Sosyo-Ekonomik Yaşam*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2022.

2.1.3. Doktora

Sibel Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya (Şer'îyye Sicillerine Göre)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2011.

2.2. Makale

Fikret Yılmaz, “1624 Sikke Tashihinin Amasya’daki Etkileri”, *Tarih İncelemeleri Dergisi-IV*, 1989, ss. 137-150.

Canan Yıldırım, Yılmaz Karadeniz, “Amasya’da Fiyatlar (1642-1644)”, *Uluslararası Amasya Sempozyumu*, C.1, 4-7 Ekim, 2017, ss. 667-688.

Fatma Gül Töremiş, Yılmaz Karadeniz, “7 Numaralı Amasya Şer’iyye Sicilinin Tanıtımı”, *Akademik Matbuat*, 3/2, 2019, ss. 57-66.

Metehan Bozkurt, Gürkan Cevger, “1663-1665 Yılları Arasında Amasya’da Fiyatlar”, *Akademik Matbuat*, 3/2, 2019, ss. 1-24.

Gürkan Cevger, Metehan Bozkurt, “Şer’iyye Sicillerine Göre Amasya Kazasında İhtida Olayları (1694-1738)”, *Tarihçi*, S.1, 2022, ss. 100-114.

Hacer Bahadır, Yılmaz Karadeniz, “5 Numaralı Amasya Şer’iyye Sicilindeki Mülk Satışlarına Dair Değerlendirme (1643-1645)”, *Akademik Matbuat*, 3/1, 2019, ss. 91-100.

Merve Temiz, Turan Açık, “1-3 Numaralı Amasya Şer’iyye Sicillerine Göre Mülk Satışları”, *Uluslararası Amasya Sempozyumu*, 4-7 Ekim, 2017, ss. 583-604.

Sibel Kavaklı, “Ölüm ve Yaralanma Olaylarıyla İlgili Keşif Hüccetlerinin Değerlendirilmesi: Onyedinci Yüzyıl Amasya Şer’iyye Sicillerinden Örneklerle”, *History Studies International Journal of History*, 5/3, 2013, ss. 117-142.

Sibel Kavaklı Kundakçı, “İmdat Hırsız Var!: 1625-1650 Amasyasından Hırsızlık Hikayeleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/47, 2016, ss. 244-251.

Sibel Kavaklı Kundakçı, “Mahalle Baskısı Bağlamında Osmanlı Taşrasında Cinsel Suçlar (1624-1650)”, *Karadeniz Araştırmaları: Balkan, Kafkas, Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi*, 14/54, 2017, ss. 153-170.

2.3. Kitap

Sibel Kavaklı Kundakçı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, Hiperlink Yayınları, İstanbul, 2016.

Görüldüğü üzere 17. yüzyıla ait Amasya şer’iyye sicillerinin büyük bir kısmı muhtelif çalışmalarda kullanılmıştır. Bunlardan şimdiye kadar 2, 6, 13, 14, 16, 17, 18, 19 ve 21 numaralı sicillerin müstakil bir çalışması yapılmamıştır.

3. 17. YÜZYIL AMASYA ŞER'İYE SİCİLLERİ

1 Numaralı Sicil (H.1034-1036/M.1624-1627): Amasya'ya ait olup kataloglarda yer alan ve şimdikiye kadar ulaşılabilen en eski tarihli sicildir. 184 sayfa^[23] ve 93 pozdan^[24] oluşan defterde boş sayfa bulunmamaktadır. Defterin sayfalarında gerek rutubetten gerekse çürümeden kaynaklı pek çok deformasyon oluşmuştur. Bu durum bazı hükümlerin okunmasını zorlaştırmaktadır.^[25] Sicilde yer alan 710 belgenin 378 tanesi zabıt 332 tanesi ise surettir.^[26] Kayıtlar dört farklı yazı türüyle kaleme alınmıştır.^[27] Amasya'nın bu ilk sicil defteri Fikret Yılmaz tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.

2 Numaralı Sicil (H.1042-1043/M.1632-1634): 156 sayfa ve 79 pozdan^[28] oluşan defterde boş sayfa tespit edilememiştir. Defterin sayfasındaki karartılar hükümlerdeki bazı satırların okunmasını engellemektedir.^[29] 69, 70, 79 ve 80. sayfalar rutubetten dolayı hasarlıdır.^[30] 607 belgenin 383 tanesi zabıt, 224 tanesi surettir.^[31] Kayıtlarda farklı yazı türlerini (ta'lik, rik'a, divani) bir arada görmek mümkündür. Bu defter ile ilgili şimdikiye kadar müstakil bir çalışma yapılmamıştır.

3 Numaralı Sicil (H.1044/M.1634-1635): 65 poz ve 128 sayfadan oluşan defterde boş sayfa bulunmamaktadır. Sayfa 64'te son hüküm üzeri çizilerek iptal edilmiştir.^[32] Sayfa 42, 83, 84 ve 86'daki karartılar hükümlerdeki bazı satırların okunmasını engellemektedir.^[33] Toplamda 400 belgenin bulunduğu defter 191 zabıt ve 209 sureti ihtiva etmektedir.^[34] Yazı stili genel olarak okunaklı olmasına karşın zaman zaman okunmakta güçlük çekilen kısımlar olabilmektedir.^[35] Söz konusu sicil Merve Temiz tarafından transkribe edilmiştir.

[23] Defterlerin üzerinde yer alan sayfa numaralarının arabi rakamlardan oluşmadığı göz önünde bulundurulursa bunların kataloglama sırasında eklendiği düşünülebilir.

[24] Osmanlı Arşivi'nde sicilin görüntü sayısı ve poz numarası farklıdır. Bunun sebebi aynı sayfaların iki kez fotoğraflanmasıdır. Bkz. 1 Numaralı Amasya Şer'iye Sicili, görüntü 18 ve 19 ayıdır. (Bundan sonra dipnotlarda AŞS kısaltması kullanılacaktır).

[25] AŞS 1, görüntü: 64, 65, 66, 67, 68, 79, 88, 89, 90, 91, 92.

[26] Sibel Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya (Şer'iyye Sicillerine Göre)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2011, s. 20.

[27] Yazı türlerinden birisi siyakat kırması, diğeri büyük bir ihtimal ile rik'a kırmasıdır. Fikret Yılmaz, *Amasya'nın Bir Numaralı Şer'iye Sicili*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1987, s. 2.

[28] Görüntü 27 ve 28 ayıdır.

[29] AŞS: 2, görüntü: 2, 3, 4, 5, 38, 43, 80, 81.

[30] Nur Saide Kabadayı, *XVII. Yüzyılın İkinci Çeyreğinde Amasya Kadı Sicillerine Göre Sosyo-Ekonomik Yaşam*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2022, s. 1.

[31] Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, s. 20.

[32] AŞS: 3, görüntü: 35.

[33] AŞS: 3, görüntü: 23, 44, 45, 46.

[34] Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, s. 20.

[35] Merve Temiz, *3 Numaralı Amasya Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, Amasya Üniversitesi

4 Numaralı Sicil (H.1052-1054/M.1642-1646)^[36]: Canan Yıldırım tarafından transkribe edilen 4 numaralı sicilde boş sayfa tespit edilememiştir. Defter toplamda 152 sayfa ve 77 pozdan oluşmaktadır. Sayfa 93'te son hüküm üzeri çizilerek iptal edilmiştir.^[37] 92. ve 111. sayfalar arasındaki yırtıklar çok fazla olduğundan hükümlerin büyük bir kısmı okunamamaktadır.^[38] Sicildeki 446 belgenin 346 tanesi zabıt, 100 tanesi ise surettir.^[39] Büyük bir kısmı okunaklı yazılmış olsa da yer yer okunamayan yazılar sebebiyle transkripsiyonda zorluklar yaşanabilmektedir.^[40]

5 Numaralı Sicil (H.1053-1054/M.1643-1645): Genel olarak okunaklı ve sade bir yazıyla yazılmıştır. Fakat Arapça tabirlerin fazlalığı kayıtlara rastlanması transkripsiyonu zorlaştırmıştır.^[41] 123 sayfa ve 63 pozdan oluşan defterde boş sayfa yoktur. Sayfa 22 ve 60'da bir hüküm üzeri çizilerek iptal edilmiştir.^[42] Sayfa 1, 2, 3, 74, 75, 78, 79 ve 99'da rutubetten kaynaklı deformasyonlar oluşmuştur.^[43] 354 belgenin 163 tanesi suret, 191 tanesi ise zabıttır.^[44] Defter Hacer Bahadır tarafından tez olarak çalışılmıştır.

6 Numaralı Sicil (H.1054-1056/M.1644-1647): 6 numaralı defter ile ilgili müstakil bir çalışma bulunmamaktadır. Diğerleri ile kıyaslandığında büyük bir kısmı hasarsızdır. 89 sayfa ve 45 pozdan^[45] oluşan defterde boş sayfa tespit edilememiştir. Sayfa 60'da bir hüküm üzeri çizilerek iptal edilmiştir.^[46] 277 belgenin 144'ü zabıt, 133'ü surettir.^[47] Gerek deformasyonun neredeyse hiç olmaması gerekse yazının okunaklı olması transkripsiyonu kolaylaştırmaktadır.

7 Numaralı Sicil (H.1058-1059/M. 1648-1649): 115 sayfa ve 58 pozdan oluşan sicilde boş sayfa yoktur. Gerek rutubetten gerekse çekimden kaynaklı karartılar olduğundan özellikle alt kısımdaki hükümlerin bazı satırları okunamamaktadır.^[48] Sicilin geneline bakıldığında kayıtların birçoğu karışık yazılmasına rağmen okuna-

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Amasya, 2018, s. 12.

^[36] 4 numaralı sicile ait görüntüler yalnızca araştırma salonlarından temin edilebilmektedir.

^[37] AŞS 4, görüntü, 48.

^[38] AŞS 4, görüntü: 47-56.

^[39] Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, s. 20.

^[40] Canan Yıldırım, *4 Numaralı Amasya Şer'iye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Amasya, 2018, s. 17.

^[41] Hacer Bahadır, *5 No'lu Amasya Şer'iye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Amasya, 2019, s. 13.

^[42] AŞS 5, görüntü: 13, 33.

^[43] AŞS 5, görüntü: 2, 3, 40, 42, 52.

^[44] Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, s. 20.

^[45] Bazı sayfalar iki kez fotoğraflanmıştır. Bkz. AŞS 6, görüntü 2 ve 3, 9 ve 10.

^[46] AŞS 6, görüntü: 35.

^[47] Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, s. 20.

^[48] AŞS 7, görüntü: 2-10.

bilir durumdadır.^[49] Defterdeki 353 belgenin 259 tanesi zabıt, 94 tanesi surettir.^[50] Sicilin transkripsiyonu Fatma Gül Töremiş tarafından yapılmıştır.

8 Numaralı Sicil (H.1059/M.1649-1650): Defter 58 sayfa ve 30 pozdan oluşmaktadır. Sayfa 24, 25, 26, 27 ve 28 boştur.^[51] Sayfa 40 ve 45 arasında rutubetten dolayı deformasyonlar oluşmuştur. Bu durum defterin üst kısmında yer alan hükümlerin silinmesine sebebiyet vermiştir.^[52] 179 belgenin 87 tanesi zabıttan 92 tanesi suretten oluşmaktadır.^[53] Sicilde talik hattın yanı sıra diğer yazı türlerine de tesadüf edilmektedir. Bu defter Selim Yolcu tarafından tez olarak çalışılmıştır.^[54] Bunun yanı sıra Yakup Tuncel'in tez çalışmasında da 8 numaralı sicilin hüküm özetlerini bulmak mümkündür.

9 Numaralı Sicil (H.1062/M.1651-1652): 97 sayfa ve 50 pozdan oluşan defterde boş sayfa bulunmamaktadır. Defterin büyük bir kısmı hasarsız olmasına karşın ufak tefek deformasyonlarla karşılaşmak mümkündür.^[55] 275 belgeden 146 tanesi zabıt, 129 tanesi surettir.^[56] Yazılar genellikle okunaklıdır^[57] ve farklı yazı türlerini özellikle de talik hattı bu sicilde görmek mümkündür. Söz konusu sicil Ümmihan Demir tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.

10 Numaralı Sicil (H.1062-1063/M.1651-1653): Defter ile ilgili Ebru Keten ve Mehtap Çiçek tarafından yapılmış iki tez çalışması mevcuttur. Defterin büyük bir kısmı hasarsızdır. 227 sayfa ve 114 pozdan oluşan sicilin 218. ve 221. sayfaları boştur.^[58] Sayfa 77'de bir hüküm üzeri çizilerek iptal edilmiştir.^[59] 662 belgenin 340 tanesi zabıt, 322 tanesi surettir.^[60] Talik hat ile kaleme alınan defterin geneli okunaklı yapıdadır.

[49] Fatma Gül Töremiş, *H. 1058-1059 (1648-1649) Tarihli ve 7 Numaralı Amasya Şer'iye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Amasya, 2019, s. 11.

[50] Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, s. 20.

[51] AŞS 8, görüntü: 14-16.

[52] AŞS 8, görüntü: 22-24.

[53] Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, s. 20.

[54] Kabadayı, *XVII. Yüzyılın İkinci Çeyreğinde Amasya Kadı Sicillerine Göre Sosyo-Ekonomik Yaşam*, s. 2.

[55] AŞS 9, görüntü: 15'de son iki hükümde mürekkep hasarı bulunmaktadır.

[56] Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, s. 20.

[57] Ümmihan Demir, *H. 1062 (1651-1652) Tarihli ve 9 Numaralı Amasya Şer'iye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Amasya, 2022, s. 11.

[58] AŞS 10, görüntü: 111, 112.

[59] AŞS 10, görüntü: 41.

[60] Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, s. 20.

11 Numaralı Sicil (H.1064-1065/M.1653-1655): 165 sayfa ve 83 pozdan^[61] oluşan sicilde boş sayfa yoktur. Sayfa 91 ve 92'nin bir kısmı yırtıktır.^[62] 106. ve 107. sayfalardaki rutubetten dolayı üst hükümlerdeki bazı satırlar okunamamaktadır.^[63] Defterin girişinde ve son sayfasında çekimden kaynaklı kararlara rastlamak mümkündür. Defterin geneline bakıldığında hasarsız ve okunaklıdır. Sicildeki 517 belgenin 234 tanesi zabıt, 283 tanesi surettir.^[64] Kayıtlar talik hat ile kaleme alınmıştır.^[65] Bu sicil Elif Tümer tarafından tez olarak çalışılmıştır.

12 Numaralı Sicil (H.1067/M.1656-1657): Sicildeki 279 belgenin 238 tanesi suret, 41 tanesi zabıttır.^[66] Yusuf Gök tarafından lisans tezi olarak çalışılmıştır. Toplamda 120 sayfa ve 61 pozdan oluşan defterde boş sayfa tespit edilememiştir. Kayıtlarda talik hattın yanı sıra farklı yazı türleri ile karşılaşmak mümkündür. Rutubet, yırtık veya çekimden kaynaklı hasarlara rastlanmaması sicilin daha temiz ve okunaklı olmasını sağlamıştır.^[67]

13 Numaralı Sicil (H.1070-1072/M.1659-1662): 181 sayfa ve 91 pozdan^[68] oluşmaktadır. Sayfa 1'de çekimden kaynaklı kararlara vardır.^[69] Defterde boş sayfa yoktur.^[70] Defterin geneline bakıldığında hükümlerin okunmasına engel teşkil edecek bir hasara rastlanmamıştır. Kayıtlarda farklı yazı türlerine bilhassa talik hatta tesadüf edilmektedir. Söz konusu defter ile ilgili müstakil bir çalışma bulunmamaktadır. 540 belgenin 291 tanesi zabıt, 249 tanesi surettir.^[71]

14 Numaralı Sicil (H.1073-1074/M.1662-1664): Toplamda 99 sayfa^[72] ve 48 pozdan^[73] oluşan defterin 95, 96, 97 ve 98. sayfaları boşdur.^[74] Toplamda 287 belgenin bulunduğu sicil 270 zabıt ve 17 sureti ihtiva etmektedir.^[75] Kayıtların büyük bir

^[61] AŞS 11, görüntü: 78 ve 79 sayfadır.

^[62] AŞS 11, görüntü: 47, 48.

^[63] AŞS 11, görüntü: 55.

^[64] Kavaklı, XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya, s. 20.

^[65] Elif Tümer, *11 Numaralı Amasya Şer'îye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2022, s. 1.

^[66] Kavaklı, XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya, s. 20.

^[67] Bkz. AŞS 12.

^[68] AŞS 13, görüntü: 4 ve 5 sayfadır.

^[69] AŞS 13, görüntü: 2.

^[70] Defter toplamda 182 sayfadır ancak 182. sayfada herhangi bir kayıt bulunmadığı için boş sayfa olarak değerlendirilebilir. Bu durumda defterin 181 sayfa olarak ifade edilmesi daha doğrudur.

^[71] Kavaklı, XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya, s. 20.

^[72] AŞS 14, görüntü: 37 ve 43'deki sayfalar numaralandırılmadığı için sayfa sayısı 99 olarak görülmektedir. Numaralandırılmayan sayfalar eklendiğinde sicilin toplamda 103 sayfa olduğu anlaşılmaktadır.

^[73] Arşivde sicildeki poz sayısı 48, görüntü sayısı ise 54 olarak verilmiştir.

^[74] AŞS 14, görüntü: 51, 52, 53

^[75] Kavaklı, XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya, s. 20.

kısmı talik hat ile kaleme alınmıştır. Genel olarak hasarsız ve okunaklıdır. Bu sicil ile ilgili herhangi bir çalışma tespit edilememiştir.

15 Numaralı Sicil (H.1074-1075/M.1663-1665): 15 numaralı sicil ile ilgili Murat Akbaş ve Metehan Bozkurt tarafından yapılmış iki tez çalışması vardır. Toplamda 139 sayfa ve 70 pozdan^[76] oluşan defterde 80. ve 81. sayfalar boştur.^[77] Kayıtlar anlaşılır bir Türkçe ile yazılmıştır.^[78] 310 belgenin 174 tanesi zabıt, 136 tanesi surettir.^[79] Sicilde talik ve divani hatta tesadüf edilmektedir. Bazı sayfalarda ufak tefek rutubetler olmasına karşın bu durum hükümlerin okunmasında problem oluşturmamaktadır.

16 Numaralı Sicil (H.1076-1078/M.1665-1668): 197 sayfa ve 98 pozdan oluşmaktadır. Sayfa 68, 69 ve 70 boştur.^[80] Sayfa 136'daki karartı nedeniyle bazı satırlar okunamamaktadır.^[81] 597 belgenin 313 tanesi zabıt, 284 tanesi surettir.^[82] Kayıtların büyük bir kısmı talik hat ile kaleme alınmıştır. Defterin geneline bakıldığında hasarsız ve okunaklıdır. Bu sicil ile ilgili müstakil bir çalışma bulunmamaktadır.

17 Numaralı Sicil (H. 1083-1084/M.1672-1674): 145 sayfa ve 78 pozdan^[83] oluşmaktadır. Sayfa 134, 135, 136, 137 boştur.^[84] Sayfa 26 ve 27'de rutubetten, sayfa 1'de ise çekimden kaynaklı karartılar nedeniyle hükümlerdeki bazı satırlar deformasyona uğramıştır.^[85] Sicilde 387 belge bulunmaktadır. Bunlardan 269 tanesi zabıt, 118 tanesi surettir.^[86] Defterin büyük bir bölümü temiz ve okunaklıdır. Kayıtların birçoğu talik hatla yazılmıştır. Bu sicil ile ilgili tez çalışması yapılmamıştır.

18 Numaralı Sicil (H.1092-1093/M.1681-1682): 143 sayfa ve 76 pozdan oluşan sicilde boş sayfa yoktur. Sayfa 5-10 arasında rutubetten kaynaklanan deformasyonlar nedeniyle hükümlerdeki bazı satırların okunması zorlaşmaktadır.^[87] Defterdeki 386 belgeden 227'si zabıt, 159'u surettir.^[88] Kayıtlar talik hat ile yazılmıştır. Sicil ile ilgili müstakil bir tez çalışması yoktur.

^[76] AŞŞ 15, görüntü: 20 ve 21 ile 28 ve 29 aynıdır.

^[77] AŞŞ 15, görüntü: 44.

^[78] Metehan Bozkurt, *15 Numaralı Amasya Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Amasya, 2020, s. 30.

^[79] Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, s. 20.

^[80] AŞŞ 16, görüntü: 37, 38.

^[81] AŞŞ 16, görüntü: 71.

^[82] Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, s. 20.

^[83] AŞŞ 17, görüntü: 10 ve 11 aynıdır.

^[84] AŞŞ 17, görüntü: 71, 72.

^[85] AŞŞ 17, görüntü: 2, 16.

^[86] Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, s. 20.

^[87] AŞŞ 18, görüntü: 4-6. Aynı problem görüntü 8 ve 9'da da vardır.

^[88] Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, s. 20.

19 Numaralı Sicil (H.1100-1101/M.1688-1690): 155 sayfa ve 83 pozdan oluşmaktadır. Sayfa 33, 47-52 boştur.^[89] 4-11, 26-32, 39 ve 40. sayfalarda rutubetten dolayı mürekkep hasarı oluşmuştur. Bu durum hükümlerin okunmasını zorlaştırmaktadır.^[90] Sicildeki 328 belgenin 110 tanesi zabıt, 228 tanesi surettir.^[91] Kayıtların birçoğunda talik hat tercih edilse de yer yer divani hat da kullanılmıştır. Bu sicil ile ilgili tez çalışması yapılmamıştır.

20 Numaralı Sicil (H.1104-1105/M.1692-1694): 53 sayfa ve 32 pozdan oluşan defterde bir tane boş sayfa bulunmaktadır.^[92] Defterin geneli okunaklı ve temizdir. Hükümlerin okunmasını engelleyecek deformasyonlar yok denecek kadar azdır.^[93] 110 belgenin 20 tanesi zabıt, 90 tanesi surettir.^[94] Kayıtlarda talik hat kullanılmıştır. Sicil Semra Kanat tarafından tez olarak çalışılmıştır.

21 Numaralı Sicil (H.1106-1107/M.1694-1696): 160 sayfa ve 86 pozdan^[95] oluşmaktadır. Sayfa 37, 120, 145 boştur.^[96] Rutubetten kaynaklı deformasyonlar defterin büyük bir bölümde görülmekte ve bazı hükümlerin okunmasını zorlaştırmaktadır. 350 belgenin 127 tanesi zabıt, 223 tanesi surettir.^[97] Kayıtların büyük bir bölümü talik hat ile yazılmıştır. Bu sicil ile ilgili tez çalışması bulunmamaktadır.

22 Numaralı Sicil (H.1109-1110/M.1697-1699): 17. Yüzyılın son sicildir. 94 sayfa ve 51 pozdan oluşmaktadır. Yılmaz Özdemir tarafından tez olarak çalışılmıştır. Sayfa 2, 3, 28, 90 ve 91 boştur.^[98] Bir hüküm üzeri çizilerek iptal edilmiştir.^[99] Defterin büyük bir kısmı temiz ve okunaklıdır. Kayıtlar divani, divani kırması, rik'a, talik ve nesih hatları ile yazılmıştır.^[100] 265 belgeden 112 tanesi zabıt, 153 tanesi surettir.^[101]

^[89] AŞS 19, görüntü: 18, 25, 26.

^[90] AŞS 19, görüntü: 4-7, 15-18, 21, 22.

^[91] Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, s. 20. Belge sayısı 328 yerine 338 olmalıydı. Yanlış yazılmış veya gözden kaçırılmış olmalı.

^[92] AŞS 20, görüntü: 3.

^[93] AŞS 20, görüntü: 8.

^[94] Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, s. 20.

^[95] AŞS 21, görüntü: 60, 61 ve 62 aynıdır.

^[96] AŞS 21, görüntü: 20, 64, 76, 84, 85.

^[97] Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, s. 20.

^[98] AŞS 22, görüntü: 3, 17, 48, 49.

^[99] AŞS 22, görüntü: 14.

^[100] Yılmaz Özdemir, *H.1109-1110 (M.1697-1699) Tarihli ve 22 No'lu Amasya Şer'iyeye Sicilinin Transkripsiyonu ve Tahlihi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2003, s. 14.

^[101] Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, s. 20.

Tablo 1: 17. Yüzyıl Amasya Şer'î Sicilleri Kataloğu^[102]

Sicil No	Hicri Tarih	Miladi Tarih	Sayfa Sayısı	Poz No	Zabıt	Suret	Belge Sayısı
AŞS 1	1034-1036	1624-1627	184	93	378	332	710
AŞS 2	1042-1043	1632-1634	156	79	383	224	607
AŞS 3	1044	1634-1635	128	65	191	209	400
AŞS 4	1052-1054	1642-1646	152	77	346	100	446
AŞS 5	1053-1054	1643-1645	123	63	191	163	354
AŞS 6	1054-1056	1644-1647	89	45	144	133	277
AŞS 7	1058-1059	1648-1649	115	58	259	94	353
AŞS 8	1059	1649-1650	58	30	87	92	179
AŞS 9	1062	1651-1652	97	50	146	129	275
AŞS 10	1062-1063	1651-1653	227	114	340	322	662
AŞS 11	1064-1065	1653-1655	165	83	234	283	517
AŞS 12	1067	1656-1657	120	61	41	238	279
AŞS 13	1070-1072	1659-1662	181	91	291	249	540
AŞS 14	1073-1074	1662-1664	99	48	270	17	287
AŞS 15	1074-1075	1663-1665	139	70	174	136	310
AŞS 16	1076-1078	1665-1668	197	98	313	284	597
AŞS 17	1083-1084	1672-1674	145	78	269	118	387
AŞS 18	1092-1093	1681-1682	143	76	227	159	386
AŞS 19	1100-1101	1688-1690	155	83	110	228	338
AŞS 20	1104-1105	1692-1694	53	32	20	90	110
AŞS 21	1106-1107	1694-1696	160	86	127	223	350
AŞS 22	1109-1110	1697-1699	94	51	112	153	265

^[102] Sicillerde yer alan kayıtların tümü aynı tarihleri kapsamadığı için Osmanlı Arşivi'nde belirtilen tarihler yerine Ahmet Akgündüz'ün eserinden ve İslam Araştırmaları Merkezi'ndeki Kadı Sicilleri Kataloğundan istifade edilmiştir. Karşılaştırmalı olarak incelediğimizde sadece 4 numaralı sicilin tarihi farklıdır. Burada Ahmet Akgündüz'ün verdiği tarih tercih edilmiştir. Detaylı Bilgi için bkz. Akgündüz, *Şer'î Sicilleri*, s. 170; <http://ktp.isam.org.tr/?url=kaynaksicil/>, (31.08.2023). Sayfa sayısı ve poz numarası için bkz. BOA.MŞH.ŞSC.d "Amasya". Arşivdeki poz ve görüntü sayısı farklıdır bu nedenle sadece defterin üzerinde yer alan numaralar kullanılmıştır. 8, 13 ve 21 numaralı sicillerin sayfa sayısı sırasıyla 59, 161 ve 182'dir. Ancak defterin sonunda yer alan boş sayfalar dahil edilmediği için sayfa sayısı sırasıyla 58, 160 ve 181 olarak verilmiştir. Zabıt, suret ve belge sayısı için bkz. Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, s. 20.

4. 17. YÜZYILDA AMASYA'DA GÖREV YAPMIŞ KADILAR

H.1034-1110/M.1624-1699 yılları arasında Amasya'da pek çok kadı görev yapmıştır. Bunların arasında gerek vazifesi başına gelmediği için gerekse halk tarafından şikâyet edildiği için bazılarının ise sebebini bilmediğimiz şekilde azledildiği görülür. Kadınlık görevini dört veya beş kez yapanlara da tesadüf edilmektedir. Bunun yanı sıra vefat eden, görev süresi dolan ve başka bir göreve atanan kadıların yerine yenileri getirilebilmiştir. Ayrıca görev süresi uzatılan kadılar da mevcuttur. ^[103]

Kadıların isimleri ve hangi yılda/yıllarda görev yaptıkları aşağıdaki tabloda izah edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 2: Amasya'da görev Yapan Kadıların İsimleri ve Görev Yılları^[104]

	İsim	Hicri Tarih		İsim	Hicri Tarih
1	Mehmed Bahâeddin Efendi	1033/1035	24	El-Hâc Ali Efendi	1066
2	Veliyyüddin Efendi	1034	25	Tokatlı Ahmed Efendi	1069
3	Çavuşzâde el-Hâc Mehmed Efendi	1034/1036/1039 /1042	26	Sıyâmî Efendi	1071
4	Abdülcélil Efendi	1037	27	Abdülhalim Efendi	1073
5	Şeyh Muharrem Efendizâde Mehmed Efendi	1038	28	Hacı Efendizâde Ömer Efendi bin Mehmed Çelebi	1078
6	Hacı İbrâhim Efendizâde Mehmed Efendi	1041	29	Mehmed Efendi	1079
7	Atâ Bey Müderrisi Hasan Efendi	1043/1045/1049	30	Abdülbâki Efendi	1079/1087/1090 /1099

^[103] Geniş bilgi için bkz. Abdizâde Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, C.4, haz. Hicabi Gülgen, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, 2022, ss. 536-624.

^[104] Bu tablo Hüseyin Hüsameddin'in (*Amasya Tarihi*, C.4) eseri referans alınarak oluşturulmuştur. Sicillerde geçen kadı isimleri için bkz. AŞS 1, sayfa: 4, görüntü: 4, sayfa: 16, görüntü: 10 (Mevlana Veliüddin Efendi); AŞS 1, sayfa: 49, görüntü: 27 (Es-Seyyid Mehmed); AŞS 4, sayfa: 65, görüntü: 34 (Ali); AŞS 4, sayfa: 91, görüntü: 47 (El-Hac Abdülfettah); AŞS 7, görüntü: 2 (El-Hac İslam Efendi); AŞS 11, sayfa: 2, görüntü: 3, sayfa: 34, görüntü: 19 (Mevlana Mustafa Efendi); AŞS 13, sayfa: 47, görüntü: 26 (Mustafa); AŞS 16, görüntü: 2 (Mehmed Ankaravi); AŞS 18, sayfa: 93, görüntü: 49 (Mevlana Sun'ullah Efendi); AŞS 21, sayfa: 29, görüntü: 16, sayfa: 114, görüntü: 59 (Es-Seyyid Mustafa). 17. yüzyılın ikinci yarısında Amasya'da görev yapan kadıların görev tarihleri ve atanma şekilleri ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Kavaklı, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya*, ss.108-110.

8	Hacı Efendizâde Mehmed Efendi bin İbrâhim Efendi	1044	31	Rıdvan Efendi	1084
9	Kadzâde Abdülkerim Efendi	1044	32	Dâniş Mehmed Efendi	1085
10	Hızır Efendi	1046	33	Pirizâde Zühdi Mehmed Efendi	1086
11	Ramazân Efendi	1031/1047/1050	34	Vâsî Çelebizâde Habîb Efendi	1086
12	Hayreddinzâde İbrâhim Efendi	1029/1032/1048 /1052/1058	35	Ali Efendi	1089
13	Müctebâzâde Meh- med Efendi	1051/1054/1060	36	Hamza Efendi	1092
14	Kâtipzâde Hasan Efendi	1053	37	Sun'ullah Efendi	1092
15	Şeyh Muharrem Efendizâde mevaliden Mustafa Efendi	1054	38	Ahmed Efendi	1095
16	Şeyh Hasan Efen- dizâde Kutbeddin Mustafa Efendi	1054	39	Mumcu Velizâde el-Hâc Mehmed Efendi	1097
17	Abdürrahîm Efendi	1056	40	Hacı Efendizâde İbrâhim Efendi	1098/1102/1108
18	İslam Efendi	1057/1059	41	Ebezâde Hüseyin Efendi	1100
19	Tâceddinzâde İbrâhim Efendi	1061	42	Murtezâ Efendi	1102
20	Gânizâde Mahmûd Efendi	1061/1065	43	Bâkizâde Ahmed Efendi	1104/1107
21	Abdülkerim Efendi	1063	44	Müftüzâde Ömer Efendi	1106
22	Hayreddinzâde Mus- tafa Efendi	1064/1069/1075 /1083	45	Sıdkı Ebûbekir Efendi	1109
23	Abdülfettâh Efendi	1066/1068/1077	46	Hasan Efendi	1110/1112/1114

SONUÇ

Bu çalışmada Osmanlı tarihi araştırmalarında önemli bir kaynak olan şer'iye sicillerinden Amasya şer'iye sicillerinin belli bir tarih aralığındakilerinin kısa bir tanıtımı konu edinildi. Bilinen ve kataloglaması yapılmış olan 95 adet Amasya şer'iye sicili defteri vardır. Bunlar arasında 17. yüzyıl kayıtlarını ihtiva eden sicillerin en eskisi H.1034-1036 (M.1624-1627) yıllarına aittir. Amasya'nın Osmanlı Devleti'ne ilhakından itibaren idari statüsü göz önüne alındığında bu tarihten önceki dönemlere ait defterlerin de olması gerekir. Fakat varsa bile 1624'ten önceki siciller hakkında bilgi sahibi değiliz. Bu nedenle Amasya üzerine yapılacak tarihi araştırmalarda söz konusu tarihten öncesine ait bilgileri sicillerden öğrenmemiz şu an için mümkün değildir.

Bu araştırmada Amasya şer'iye sicillerinin 17. yüzyılda tutulan ilk 22'si ele alındı. İncelenen dönemdeki 22 sicilde toplamda 2.980 sayfa, 1.531 poz ve 8.629 belge bulunmaktadır. Bu belgelerin 4.653 tanesi zabıt, 3.976 tanesi ise surettir. Sicillerin tarihlerinde geriye doğru gidildikçe yırtılma ve rutubet gibi nedenlerden dolayı deformasyonların fazlaştığı görülür. Bunun yanı sıra gerek sicillerin kendine has kalıplarının olması gerekse hükümlerde Arapça ibarelerin yer alması okumayı güçleştirmektedir ve ihtisaslaştırmayı gerektirmektedir. Bununla birlikte 17. yüzyılın sonuna kadarki kayıtları içeren toplam 22 sicilin yarısı araştırmacılar tarafından transkribe edilebilmiştir. Diğer yarısı ise çalışılmayı beklemektedir. Bu kısa çalışmanın amacı ise Amasya sicilleri üzerine çalışmak isteyen araştırmacılar için rehber niteliğinde bilgiler verebilmektir.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

BOA.MŞH.ŞSC.d

Amasya Şer'iye Sicilleri (AŞS) No: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22.

Referans Eserler

- AKGÜNDÜZ, Ahmet, *Şer'iye Sicilleri-I*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1988.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet, "İslam Hukukunun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki: Şer'iye Mahkemeleri ve Şer'iye Sicilleri", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S14, 2009, ss. 13-48.
- ABDİZÂDE Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, C.4, haz. Hicabi Gülgen, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, 2022.
- ARSLANTAŞ, Halis Adnan, "Tarihsel Sosyoloji Araştırmaları için Önemli Bir Kaynak: Şer'iyye Sicilleri", *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, S.3, 2009, ss. 243-255.
- Amasya İl Yıllığı*, Ticaret Matbaacılık, İzmir, 1967.
- BOZKURT, Metehan, *15 Numaralı Amasya Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Amasya, 2020.
- BAHADIR, Hacer, *5 No'lu Amasya Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Amasya, 2019.
- BAYKARA, Tuncer, "Amasya Şehri'nin İlk Türk (XI-XIII) Yüzyılları", *XVIII. Türk Tarih Kongresi*, 1-5 Ekim, 2018, ss. 387-398.

- CEYHAN, Muhammed, "Tanzimat Dönemi Sonrası Şer'iye Sicil Defterlerinin Muhteva ve Diplomatik Açısından Tahlili", *OTAM: Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S.29, 2011, ss. 49-82.
- DEMİR, Ümmihan, *H. 1062 (1651-1652) Tarihli ve 9 Numaralı Amasya Şer'iye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Amasya, 2022.
- DUMAN, Ali, "Kadı Defterleri (Şer'iye Sicilleri), Mahiyetleri, Muhtevaları ve İslam Hukuku Açısından İncelenmelerinin Önemi" *EKEV Akademi Dergisi*, 11/33, 2007, ss. 139-156.
- EMECEN, Feridun M., "Orta Karadeniz Bölgesinde Antik Kaleden Şehre Bir Gelişim Süreci Örneği: Amasya Tarihine Genel Bir Bakış", *Omeljan Pritsak Armağanı*, 2007, ss. 681-696.
- GÖKBİLGİN, Tayyib, "15 ve 16. Asırlarda Eyâlet-i Rum", *Vakıflar Dergisi*, S. 6, 1965, ss. 51-61.
- GÜRBÜZ, Adnan, "XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Anadolu Toplumunda Gayr-ı Müslimlerin Durumu: Amasya Örneği", *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 2000, S. 4, ss. 83-90.
- KAYA, Mehmet, "Amasya Sancağı'nın Demografik Yapısı ve İskân Siyasetinde Karşılaşılan Sorunlar", *CIEPO 19 Osmanlı Öncesi ve Dönemi Tarihi Araştırmaları-I*, 2014, ss. 153-163.
- KAVAKLI, Sibel, *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Amasya (Şer'iye Sicillerine Göre)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2011.
- KAYIRAN, Mehmet, "Şer'iye Sicillerinin Askeri Tarih Bakımından Önemi", *Birinci Askeri Tarih Semineri*, 1983, ss. 131-159.
- KABADAYI, Nur Saide, *XVII. Yüzyılın İkinci Çeyreğinde Amasya Kadı Sicillerine Göre Sosyo-Ekonomik Yaşam*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2022.
- KILIÇ, Orhan, *Osmanlı Taşrasının İdari Taksimatı ve Yöneticileri (Kuruluştan 19. Yüzyıla)*, C.1, İdeal Kültür Yayıncılık, İstanbul, 2021.
- ORTAYLI, İlber, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Kronik Kitap, İstanbul, 2017.
- ÖZDEMİR, Yılmaz, *H.1109-1110 (M.1697-1699) Tarihli ve 22 No'lu Amasya Şer'iye Sicilinin Transkripsiyonu ve Tahlili*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2003.
- ŞAHİN, İlhan-Feridun M. Emece, "Amasya", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.3, İstanbul, 1991, ss. 1-4.
- ŞAHİN, Kâmil, "Amasya'nın Danışmendiler Tarafından Fethi ve Amasya'da Yapılan İlk Çevre Düzenlemesi", *I. Amasya Araştırmaları*, 13-15 Haziran, 2007, ss. 145-155.
- TEBER, Ömer Faruk, "Osmanlı Devleti'nin Adli Yapısından Bir Kesit: Şer'iye Sicilleri", *Erdem: Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, 12/35, 2000, ss. 537-554.
- TEMİZ, Merve, *3 Numaralı Amasya Şer'iye Sicilinin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Amasya, 2018.
- TÖREMİŞ, Fatma Gül, *H. 1058-1059 (1648-1649) Tarihli ve 7 Numaralı Amasya Şer'iye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Amasya, 2019.
- TURAN, Şerafettin, "Şer'iye Sicillerinin Tarihî Kaynak Olarak Önemi", *CIEPO*, 24-26 Eylül, 1974, ss. 225-228.
- TÜMER, Elif, *11 Numaralı Amasya Şer'iye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2022.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, TTK Yayınları, Ankara, 2022.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, "Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzadeleri", *Belleten*, XXXIX/156, 1975, ss. 659-696.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, "Şer'i Mahkeme Sicilleri", *Ülkü Halkevleri Dergisi*, 5/29, 1935, ss. 365-368.
- UĞUR, Yunus, "Mahkeme Kayıtları (Şer'iye Sicilleri): Literatür Değerlendirmesi ve Bibliyografya", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 1/1, 2003, ss. 305-344.
- YAMAN, T. Mümtaz, "Şer'i Mahkeme Sicilleri", *Ülkü Halkevleri Dergisi*, 12/68, 1938, ss. 153-164.
- YILMAZ, Fikret, *Amasya'nın Bir Numaralı Şer'iye Sicili*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1987.
- YILDIRIM, Canan, *4 Numaralı Amasya Şer'iye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Amasya, 2018.
- YİNANÇ, Mükrimin Halil, "Amasya", *MEB İslam Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul, 1978, ss. 392-396.
<http://ktp.isam.org.tr?url=kaynaksicil/>, (31.08.2023).